

Kitap Tahlili: Sömürgecilik ve Eğitim (Philip G. Altbach ve Gail P. Kelly)

SÖMÜRGEÇİLİK VE EĞİTİM

Sömürgecilik denince akla Batı'nın gelmesi anormal bir durum değildir aslında. Batı'nın insana, topluma ve doğaya yaklaşımını belirleyen ilkelere yakından bakınca neden sömürgecilikle Batı'nın birbirine çok yakıştığını anlayabiliyorsunuz.

Bakmayın siz Batı'nın hümanizm ve uygarlık reklamı yaptığına. Hümanizm makyajını biraz kazırsanız altta merhametten yoksun pragmatist bir zihniyetin ve metafizikten yoksun seküler bir dünya tasavvurunun sırtıttığını göreceksiniz.

Bu yüzdendir ki “*ilahi*” olanı değil, “*beşeri*” olanı merkeze alan Batı, birçok değeri işine geldiği gibi kullanmış, kendi çıkarları doğrultusunda sömürüyü araçsallaştırmıştır.

“Testinin içinde ne varsa dışına da o sızar” misali birçok batılı düşünür, Batı'nın mentalitesini özetleyen aynı zamanda da sömürgeciliği meşrulaştıran söylemleriyle adeta sömürgeciliğe giden yollara taş döşemişlerdir.

Bu meyanda Machiavelli'in “*Amaca giden her yol mubahtır*”, Francis Bacon'ın “*Bilgi, güçtür*” ve Thomas Hobbes'un “*İnsan, insanın kurdudur.*” sözlerini hatırlayalım...

Uzun yıllar Afrika'dan Hindistan'a, Asya'dan Amerika kıtasına kadar birçok coğrafyayı fiili olarak sömüren Batı, bir süre sonra değişen koşullar nedeniyle fiili sömürünün daha maliyetli olmaya başlaması sonucu sömürdüğü yerlerden çekilmiştir.

Ancak bu çekilme, yerel toplumların haklarını iade etme şeklinde değil, geride kendine kuklalık yapacak yöneticiler ve bu yöneticileri üretecek sistemler ikame edecek şekilde olmuştur.

Bu sistemlerden biri de eğitimidir.

İşte gerek sömürge esnasında gerekse sömürge sonrası dönemde tesis edilen eğitim sisteminin işlevlerine ve amaçlarını anlamak için incelenmesi gereken çalışmalardan birisi de Philip G. Altbach ve Gail P. Kelly'in birlikte hazırladığı “Sömürgecilik ve Eğitim” kitabıdır.

Kitap, sömürgecilerin, uyguladıkları eğitim politikalarıyla hegemonyaları altındaki milletlerin kültürlerini ve milli değerlerini yozlaştırma ve asimile etme politikalarını ortaya koymayı amaçlıyor.

Kitabın ilk bölümünde Sovyetler Birliği zamanında uygulanan eğitim politikaları incelenmiştir.

Bilindiği üzere Sovyetler Birliği, sınıflar arası eşitsizliği yok etmek ve toplumsal adaleti sağlamak iddiasını güden sosyalizmi bir yönetim ideolojisi olarak benimsemişti.

Kitaba göre Sovyetler Birliği, yönetimi altında bulunan farklı etnik köken ve inanç mensubu halkları, güya sınıfsız toplum oluşturma adına Rus kültürü içinde eritmeye çalışmıştır. Toplumların milli kültürünü, dilini ve değerlerini yok sayarak, onları Rus kültürü içinde asimile etmeye çalışan bir eğitim sistemi denenmiştir. Bu durum toplumların eşitliği temeline oturan sosyalizmin evrensel bir kültür üretme iddiasıyla çelişmektedir.

Kendilerini meşrulaştırmak ve böylece çeşitli etnik gruplarla olan anlaşmazlıklarını azaltmak için Sovyetler, eğitimin yeni sosyal düzen için politik bir sosyalleştirme aracı olduğunu söylüyor ve uyguluyordu.¹ Milli dil ve milli kültür yok edilmeliydi, çünkü bunlar eski toplumsal düzenin taşıyıcısı idiler ve sosyalizmin yerleşmesini geciktirebilirlerdi.

Sovyetlerde eğitim, insanın tüm özgünlüğü ve özgürlüğü ile yaratılışından getirdiği potansiyellerini geliştirme süreci olarak değil, devrimi ve devrimin kazanımlarını içselleştirecek bir araç olarak gördüler. Lenin'in dediği gibi, "*Öğretim olmadan bilgi olmaz ve bilgi olmadan da komünizm olmaz*"dı.²

Sosyalizm ve komünizm ideolojisi, her ne kadar liberalizm ve kapitalizme bir tepki olarak doğmuşsa da sonuçta beşeri bir sistemdir. İçinde insan ve toplum fitratına aykırı birçok tutarsızlıklar vardır. İster kapitalizm olsun ister sosyalizm olsun bütün bu beşeri ideolojiler, kendi yaklaşımlarını "mutlak" kabul ederler. "Halka rağmen halk için" en iyisini düşündüklerini iddia ettikleri için dayatmacıdırlar. Dayatma yöntemleri farklı da olsa sonuçta insanı belli kalıplar dâhilinde düşünmeye ve yaşamaya zorlarlar. Bu dayatmanın yollarından biri de ideolojileri doğrultusunda standardize edilmiş eğitimidir.

Sovyetler de kendi ideolojileri doğrultusunda standardize ettikleri eğitimle, gerek doğrudan tahakküm ettikleri halkları gerekse temas ettikleri toplulukları, merkezde Rus kültürü olmak üzere dönüştürmeye ve sömürmeye çalıştılar.

Aslında ister Batı olsun, ister Rus olsun, aktörler değişse de sahnede oynanan oyun hep emperyalizmdi.

Kitabın Afrika bölümünde şu soruların cevabı aranır: Afrikalılar sömürü sisteminin ne kadar farkındaydılar, yeterince direnebildiler mi, sömürgeciler fiziki olarak gittikten sonra zihinlerinde kalan celladına aşık olma sendromuyla baş edebildiler mi?

Afrika, topraklarının zenginliklerinden dolayı beyaz adam tarafından hoyratça sömürülmüş, hunharca kültürel ve insani katliama maruz kalmıştır. Bu durumdan kurtulmak için ya yeterince direnmemiş ya da yanlış analitik değerlendirmeler yapmıştır. Bu ise özgürlük ve çözüm noktasının gerisine düşürmüştür.

Çoğu Afrikalı, sorunlar için dış güçleri suçlarken çözümleri de dışarıdan almaya devam eder. Ugandalı toplum felsefeci Okot P' Bitek'in dediği gibi : "*Kolonyalistleri, emperyalistleri ve neo-Kolonyalistleri suçluyoruz; hem Moskova hem de Pekin'den komünistleri suçluyoruz ve temsilcileri kovuyoruz. Amerika ve CIA'yı suçluyoruz... Tezat olan şey, yabancı uzmanların*

ülkeye beyaz karıncalar gibi üşüşmesi. Ekonomik danışmanların, askeri danışmanların ve güvenlik danışmanlarının liderlerimizin etrafını kuşatıvermesi çok garip...”³

Afrika'nın sorunlarına getirilecek çözümün adresi yine Afrika'nın kendi dinamikleridir. OkotP'Bitek, ithal çözüm arayışlarını eleştiriyor ve şunu söylüyor: “*Kendi Toplumsal hastalıklarımızın çoğu yereldir; sorunlarımızın başlıca çözüm kaynağı yerlidir. Bunların kökleri Toplumsal düzendedir. Temel çözümler, ithal edilemez; bunların, özel alanlar için geçerli kaynakların yeniden düzenlenerek ele alınması gerekir*”⁴

Köklü değişimler ve çözümler toplumların daima içinde, kendi özünde saklıdır. Öz ithal edilemeyeceğine göre sömürden, yozlaşmadan gerçek anlamda kurtulmak isteyen toplumlar kendi köklerine inmek zorundadır.

Aslında Batı, geldiği noktaya sadece kendi medeniyet birikimleriyle gelmedi, gelemezdi. Çünkü sömürgeci bir medeniyetin çalarak, el koyarak ve gasp ederek elde ettiği zenginlik, bir gün geldiği hızla elinden çıkıp gidebilir. Batı, sahip olduğu zenginliği ve hegemonyayı devam ettirebilmek için bir zamanlar doğrudan sömürdüğü toplumlara, “*gönüllü köle*” üreten eğitim sistemleri armağan bıraktı. Mağdur ülkeler, kendi ayakları üzerinde durmak istiyorlarsa önce eğitim sistemlerini gözden geçirmeliler.

Eğitim üzerine yoğunlaşan sömürge yönetimi, değiştirdikleri ve yerleştirdikleri her şeyin kalıcı olmasını arzu ederler. Çünkü bin bir çaba ile yaptıkları, kısa süre içinde yenide eski haline döndüğü takdirde bu onlara zaman ve sermaye olarak pahalıya patlayacaktır. Bu ise emellerine vurulmuş bir darbe olacaktır. Sömürgecilerin, sömürdükleri ülkelerde ikame ettikleri eğitim sisteminde ısrarla uyguladıkları politikalardan biri de “*yatılı oku*” projesidir.⁵ Bu uygulama sömürge eğitimi için ideal bir kurumdur. Çünkü evlerinden uzun süre ayrı kalan öğrenciler, asimile süreçlerini hızlı bir şekilde tamamlamaktadır. Aileleri aracılığıyla kültürel değerlerini henüz içselleştirememiş ve yabancılaştırıcı etkilere açık hale gelmişlerdir. Sömürgeciler böylece işlerini daha uzun süre garanti altına almışlardır.

Liberal Sömürgecinin seçimi iyi ile kötü arasında değil en kısa yoldan kötü ve hasta olma arasındadır.”⁶ Yani liberal sistem uzun konuşmayı sevmez. Ne söyleyecekse ve ne yapacaksa tek seferde yapar. Acımasızca... İnsanı tüm değerlerinden koparana kadar yapar. Ezilmiş halklar buna karşı koymak için kendi medeniyet köklerinin bilgisine ve bilincine sahip olmalıdır.

Hindistan ve Afrika, insani ve yer altı kaynakları olarak zengindi ama idari, ekonomik ve siyasi anlamda küresel masada yer alamıyordu. O zaman tarih sahnesinden ya tamamen yok olacaktı. Fiziken var ama kültürel özleriyle yok olacaktı. Batı için ikinci tercih daha masrafsız ve zahmetsiz olacaktı. Yani kolu kangren etmeye gerek yoktu. Kolu uyuşturup kendine hizmet hale getirmek kolay olacaktır. Ayrıca Batı, yaptığı bu işten kendine bir kahramanlık payesi bile çıkardı. Medeniyetten yoksun, eğitimden bir haber olan Afrika ve Hindistan'a medeniyet ihraç etmişti. Yani onları modern dünyaya entegre etmişti!

Tabii gerçek bunun tam aksine. Kitapta verilen örneklerden yola çıktığımızda görülecektir ki Batı, sömürdüğü ülkelerin değerlerini çıkarları doğrultusunda yozlaştırıp onları kültür felcine uğratmaktadır.

KAYNAKÇA:

¹ Philip G. Altbach - Gail P. Kelly " Sömürgecilik ve Eğitim" Sayfa 21

² Philip G. Altbach - Gail P. Kelly " Sömürgecilik ve Eğitim" Sayfa 22

³ Philip G. Altbach - Gail P. Kelly " Sömürgecilik ve Eğitim" Sayfa 75-76

⁴ Philip G. Altbach - Gail P. Kelly " Sömürgecilik ve Eğitim" Sayfa 76

⁵ Philip G. Altbach - Gail P. Kelly " Sömürgecilik ve Eğitim" Sayfa 101-102

⁶ Philip G. Altbach - Gail P. Kelly " Sömürgecilik ve Eğitim Sayfa 124